

byggnadsvård

Nykyrka kyrka

Nykyrka 1:1, Nykyrka socken, Nyköpings kommun, Strängnäs stift, Södermanlands län

Antikvarisk medverkan
Installation av bergvärmeanläggning

Dag Forssblad

Nykyrka kyrka

Nykyrka 1:1, Nykyrka socken, Nyköpings kommun, Strängnäs stift,
Södermanlands län

Antikvarisk medverkan
Installation av bergvärmeanläggning

Dag Forssblad

Rapport 2012:11

© 2012 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & Utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@dll.se
www.sorlandsmuseum.se

Författare: Dag Forssblad, antikvarie
Omslagsbild: Nykyrka kyrka från sydväst (Slm D12-0656).
Foto, där ej annat anges: Dag Forssblad, Sörmlands museum
Diarienummer: KN-KUS10-319

Allmänt kartmaterial: ©Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/01672

Nyköping 2012

Innehåll

INLEDNING	5
Bakgrund	5
Antikvarisk medverkan	6
Översiktlig beskrivning av Nykyrka kyrka	6
Historik med relevans för ärendet	6
SCHAKTNINGSÖVERVAKNING	7
Genomförande och resultat	7
INSTALLATIONSARBETEN	11
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER	13
KÄLLFÖRTECKNING	15
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	15

1 Utdrag ur Gröna kartans blad (GSD) Nyköping 9H NV och 9H SV med Nykyrka kyrka markerad. Skala 1:50 000.

INLEDNING

Under perioden juni till september 2012 har flera olika arbeten utförts vid Nykyrka kyrka. På kyrkogården har markarbeten i form av schaktnings- och anläggningsarbeten utförts i samband med borrhning för och installation av en bergvärmeanläggning. Installationsarbeten har även utförts invändigt i samband med konverteringen av värmesystemet.

Bakgrund

Stigtomta-Vrena församling ansökte den 8 november 2011 om tillstånd till att installera en bergvärmeanläggning i Nykyrka kyrka. Ansökan inkom till länsstyrelsen den 14 november 2011. Underlaget var framtaget Lennart von Quanten, Stigtomta-Vrena församling.

Länsstyrelsen i Södermanlands län beslutade den 22 december 2011 med stöd av 4 kap 3 och 13 §§ Lag (1988:950) om kulturminnen mm att lämna tillstånd till ansökta åtgärder enligt inkomna handlingar. Enligt länsstyrelsens beslut skulle schaktningsövervakning och schaktkontroll utföras av antikvarisk konsult i samband med att schakten drogs.

2 Nykyrka kyrka från sydväst (Slm D12-0657).

Antikvarisk medverkan

Sörmlands museum fick uppdraget att svara för antikvarisk medverkan vid arbetets genomförande. Startmötet hölls den 18 juni 2012. Arbetet har följts genom kontakt via telefon och e-post vid behov samt en antikvarisk slutbesiktning (2012-10-10).

I enlighet med länsstyrelsens beslut har Sörmlands museum även utfört en antikvarisk kontroll i form av schaktningsövervakning vid Nykyrka kyrka. Schaktningsövervakningen genomfördes den 18 juni 2012.

Översiktlig beskrivning av Nykyrka kyrka

Nykyrka kyrka består av rektangulärt långhus med ett indraget, lägre kor i öster, sakristia i norr samt ett åttkantigt gravkor i öster. Långhusets fasader samt korets södra fasad är oputsade och framstår med synlig naturstensstomme. Korets övriga fasader, norr och öster är, liksom fasaderna på sakristian och gravkoret, slätputsade och avfärgade i brutet vitt. Långhuset, koret och sakristian har sadeltak täckta med enkupigt tegel. Gravkoret har en åttkantigt klockformad huv klädd med kopparplåt.

Historik med relevans för ärendet

Nykyrka kyrka uppfördes under 1100-talets andra hälft. Den bestod då av ett rektangulärt långhus, ett smalare, lägre kor och en absid i öster. Absiden revs på 1760-talet i samband med att det åttkantiga gravkoret uppfördes.

Kyrkan togs ur bruk år 1814 och lämnades som ödekyrka i över hundra år. Under perioden 1926-29 genomgick kyrkobyggnaden en genomgripande restaurering under ledning av arkitekt Erik Lundberg. Bevarade från den äldre kyrkan var då yttermurarna, sakristian, gravkoret samt det valvbeslagna koret.

Ett vattenburet, oljeeldat värmesystem installerades i kyrkan på 1960-talet. Enligt församlingen ersattes oljeeldningen med en el-panna omkring år 2000.

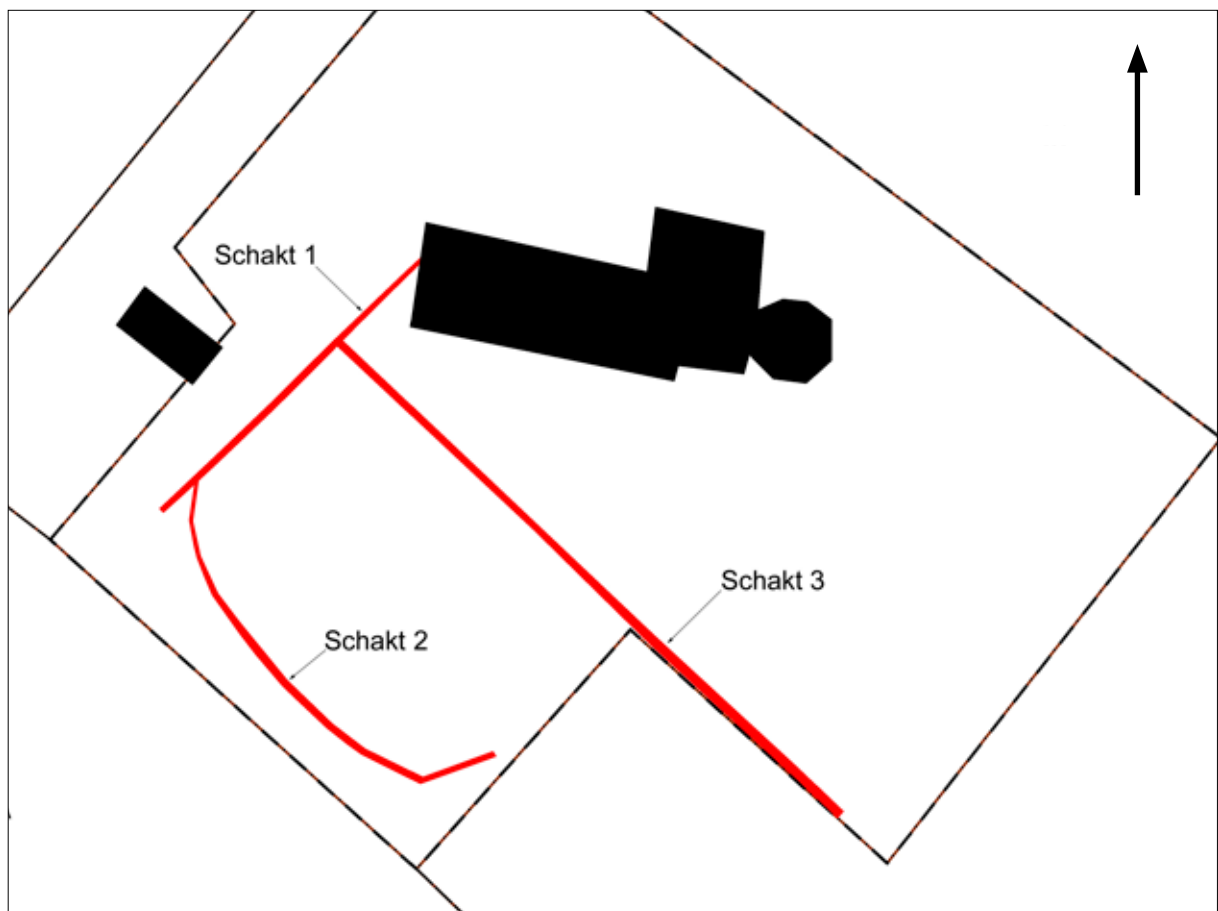
SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Genomförande och resultat

Schaktning utfördes från kyrkans västra gavel fram till borrhålen söder om bogårdsmuren. Schaktet drogs genom befintlig muröppning i bogårdsmuren. Vid den utförda schaktningsövervakningen påträffades inget av antikvariskt intresse.

Schakt 1 var omkring 24 m långt och 0,4 m brett i plan (fig. 3-7). Schaktet var 0,4-0,5 m djupt. Schaktet löpte i grusgång i den norra delen (ca 10 m) och i gräsmatta i den södra delen (ca 14 m). Utanför bogårdsmuren utgjordes massorna av sandig matjord. På sträckan från bogårdsmuren fram till kyrkan utgjordes massorna av sandig jord med bitvis rikliga inslag av sten, kalkbruksklumpar och tegelkross samt enstaka ben. Schakt 2 var sammanlagt omkring 32 m långt och 0,4 m brett i plan. Det var 0,4-0,5 m djupt. Schaktet löpte i gräsmatta hela vägen. Massorna utgjordes av sandig matjord.

Schakt 3 grävdes för nedläggning av sommarvattenledning från schakt 1 till vattenpost på kyrkogårdens östra del (fig. 3 & 8-9). Schaktet var omkring 46 m långt och 0,4 m brett i plan. Schaktet var 0,2-0,3 m djup. Schaktet löpte i grusgång hela vägen fram till vattenposten. Från schakt 1 fram till i höjd med långhuset sydöstra hörn bestod massorna av sandig jord. Därefter övergick massorna gradvis till att bestå av en ren, gulbrun sand, troligen ett utfyllnadslager som har tillkommit i samband med en anläggning av eller utvidgning av kyrkogården.

3 Situationsplan över Nykyrka kyrkogård och kyrkotomt med schaktens lägen markerade, Skala 1:500 (Slm D12-0658).

4 Gräsytan mellan kyrkogården och energibrunnen från sydväst före påbörjad schaktning (Slm D12-0659).

5 Schakt 1 från sydväst (Slm D12-0660).

6 Ytan framför kyrkans huvudingång före påbörjad schaktning (Slm D12-0661).

7 Schakt 1 från norr (Slm D12-0662).

8 Schakt 3 från väster (Slm D12-0663).

9 Schakt 3 från sydost (Slm D12-0664).

INSTALLATIONSARBETEN

Invändiga arbeten har framför allt utförts i vapenhuset innanför kyrkans entré samt i pannrummet på vapenhusets norra sida. I pannrummet har befintlig elpanna demonterats. En bergvärmepump, fabrikat Thermia, har installerats på den plats där elpannan stod tidigare.

Vid indragning av köldbärarledningen utnyttjades en befintlig ventilationskanal från dörröppningens norra smyg in till pannrummet. Kanalen utgjorde tidigare tilluftskanal för oljepannans luftförsörjning. I anslutning till kanalens utvändiga ventilationsgaller var murverket ommurat, troligen i samband med installation av oljepannan. För att dölja köldbärarledningarna högs en mindre slits upp i murverket, från ventilationsöppningen ned till mark. Efter avslutade installationsarbeten putslagades.

I vapenhuset har den tidigare radiatorn som täckte stora delar av den norra väggen ersatts med en ny radiator av mindre och avsevärt mer anpassad modell (fig. 13 & 14).

10 Nykyrka kyrka från sydost (Slm D12-0665).

11 Köldbärarledningen drogs in kyrkan via en ventilationskanal i dörröppningens norra smyg (Slm D12-0666).

12 Bergvärmeinstallationerna i kyrkans pannrum (Slm D12-0667).

13 Den minst sagt iögonfallande, nu borttagna radiatoren i kyrkans vapenhus (Slm D12-0668).

14 Den nya radiatoren är bättre anpassad till rummet (Slm D12-0669).

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Sörmlands museum gör bedömningen att schaktningsarbetet vid Nykyrka kyrka har utförts inom ramen för Länsstyrelsens beslut. Vid schaktningen påträffades inget av antikvariskt intresse.

Installationsarbetena har inte inneburit några större ingrepp i kyrkobyggnadens stomme då befintliga kanaler och utrymmen har använts för indragning av köldbärarledningar och montering av bergvärmepumpen.

Utförda arbeten kan inte anses ha haft en negativ påverkan på kyrkans kulturhistoriska värden. Ersättandet av den kraftigt överdimensionerade radiatoren i vapenhuset mot en avsevärt mindre radiator har snarare haft en positiv inverkan på upplevelsen av kyrkan och därmed även på dess kulturhistoriska värden.

Redovisade arbeten har utförts med antikvarisk medverkan och i samråd i enlighet med Länsstyrelsens beslut. Arbetet godkänns härmed.

15 Nykyrka kyrka från öster (Slm D12-0670).

Källförteckning

Arkiv

Sörmlands museums arkiv, Nyköping

Administrativa uppgifter

Fastighetsuppgifter

Objekt: Nykyrka kyrka

Kommun: Nyköping

Fastighetsbeteckning: Nyköping Nykyrka 1:1

Socken: Nykyrka

Stift: Strängnäs

Län: Södermanland

Ekonomisk karta: 9H 4a Nykyrka

Författningsskydd

Lag (1998:950) om Kulturminnen m m

Kyrkor uppförda före utgången av år 1939 skyddas enligt 4 kap. 3 § Lag (1998:950) om kulturminnen mm (KML). Enligt denna lag ska alla kyrkobyggnader och kyrkotomter som tillhör Svenska kyrkan samt alla begravningsplatser vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. För byggnader och anläggningar som tillkommit före 1940 gäller att de inte på något väsentligt sätt får ändras utan Länsstyrelsens tillstånd. Detta tillståndskrav gäller också för vissa, särskilt utvalda byggnader och anläggningar som är yngre och som har höga kulturhistoriska värden. Kyrkliga inventarier av kulturhistoriskt värde ska förvaras och vårdas väl. Varje församling ska föra en förteckning över sådana inventarier.

Projektrelaterad information

Fastighetsägare: Stigtomta-Vrena församling, Hallavägen 1, 611 72 Stigtomta

Beställare: Stigtomta-Vrena församling, Hallavägen 1, 611 72 Stigtomta

Entreprenör, bergvärmeinstallation, Enstaberga Rörlednings AB, Ekstigen 1, 611 75 Enstaberga

Entreprenör, markarbeten: Klerdals Gräv och Spräng AB, Skenda backen, 646 50 Björnlunda

Antikvarisk konsult: Dag Forssblad, Sörmlands museum, Box 314, 611 26 Nyköping

Övriga uppgifter

Länsstyrelsen i Södermanlands län, beslut 2011-12-22, dnr 433-5390-2011

Sörmlands museum, dnr KN-KUS10-319

Dokumentationsmaterial

Dokumentationsmaterial i form av arbetsmaterial och fotografier förvaras i Sörmlands museums arkiv, Nyköping.